

IKONSÄLLSKAPET

Rundbrev 5

September 2004

2004: HÖSTENS PROGRAM

◆ Onsdagen den 15 september kl. 19.00, S. Eugeniakyrkan, Kungsträdgårdsgatan 12, Stockholm:

ARVO PÄRT, MUSIKEN OCH IKONERNA

Torsten Kälvemärk, teolog och kulturskribent, gav år 2001 ut boken "Arvo Pärt – Om musiken vid tystnadens gräns". Han talar inför Ikonsällskapet om Pärt, musiken och ikonerna.

◆ Måndagen den 18 oktober kl. 19.00, Högalidskyrkans församlingshem, Högalids kyrkväg, Stockholm:

KRISTUSIKONEN I KATARINAKLOSTRET – DEN ÄLDSTA BEVARADE IKONEN?

Ulf Abel presenterar den unika Kristusikonen i Katarinaklostret på Sinai och teorierna om dess ålder och konsthistoriska ställning.

◆ Torsdagen den 25 november kl. 19.00, Stockholms Universitet, hörsal F11 (Hus F, plan 2), Frescati:

VALAMO-AFTON

Kvällen bjuder på två filmer, en om Gamla Valamo inspelad på 1930-talet (ca 20 minuter) och en om Nya Valamo, något om Valamo och ikonerna, svenska Valamoresenärer genom tiderna m.m. Dessutom serveras Valamo-thé och karleska piroger.

OBS: anmälan senast 20 november till Elisabeth Löfstrand, tel 08 – 7663038 eller 08 – 163342 eller 0732-522922!

Sedan sist

EFTER ÅRSMÖTET: "MOSAIKENS BLICK"

Ikonsällskapets första årsmöte hölls den 30 mars. Hela den sittande styrelsen omvaldes: Ulf Abel (ordf), Ann Edholm (v ordf), Helena Bodin (sekr), Paul Nordgren (kassör), Elisabeth Löfstrand (matrikelansvarig), Kajsa Mattas (klubbmästare), Kaj Engelhart (informationsansvarig) och Maria Engström (adjungerad).

Efter årsmötesförhandlingarna följde ett föredrag av sekreteraren, fil.dr Helena Bodin, med rubriken "*Mosaikens blick*" – *ikondikter i modern svensk lyrik*. Inledningsvis diskuterade föredagshållaren sex svenska ikonbeskrivande texter från 1900-talet, en på prosa, Lars Gyllenstens essä *Ikonens två ansikten* (1989), samt fem i bunden form, Hjalmar Gullbergs "Till Magna Graecia" ur *Terziner i okonstens tid* (1958), Ingemar Leckius' "Det yttersta mötet" ur *Vid Terebinträdet* (1989), Gunnar Ekelöfs "Xoanon" ur *Sagan om Fatumeh* (1966) samt Östen Sjöstrands "Du ser henne inte i profil" ur *På återvägen från Jasna Góra* (1987).

Mot dessa ställdes utdrag ur två bysantinska prosatexter, som också utgick från ikoner. Den ena patriark Photios' predikan i Hagia Sofia i Konstantinopel påsken 867, som tolkar kyrkans absidbild av Gudsmoeder och barnet. Den andra ur Nikolaos Mesarites' beskrivning från 1100-talet av De heliga apostlarnas kyrka i Konstantinopel, en passage behandlande en framställning av Kristus Pantokrator. Även dessa texter analyserades.

Efter att så ha granskat själva litteraturbegreppet *ekfrasis* under antik och bysantinsk tid kunde Helena Bodin bl.a. konstatera att de moderna ekfrasförfattarna använder flera av de stilmedel som brukades också av de bysantinska. T.ex. det dubbla seendet, detta att inte bara betraktaren ser ikongestalten utan att den även tänkes betrakta oss. Även inslaget av skeende och/eller rörelse i skildringen kunde konstateras i bägge fallen.

Framställningen stöddes av ett rikt bildmaterial. Det engagerande föredraget följdes av frågor och diskussion, varefter Helena Bodin avtackades med en varm applåd och ett fång vårblommor.

U.A.

IKONSÄLLSKAPETS RESA TILL NYA VALAMO – EN RAPPORT

Den kalla vintern 1940 dundrade 160 tungt lastade militärfordon över den tjocka isen på Ladoga. Mannerheim hade kommenderat ut dem att frakta Valamo klostrets munkar, bibliotek, ikoner och inredning till någon tryggare plats i Finland; förhoppningsvis skulle flytten säkra klostrets framtid. Det var inte första gången dödlig fara svävade över klostret. Härjningar, inte minst från svenskarna, har hemsökt klostret under dess nästan tusenåriga existens. Också genom ideliga bränder har historiska ägodelar försvunnit, den största år 1754.

Ändå kunde vi femton besökare från Ikonsällskapet möta *ett* föremål som var långt äldre än så. Eventuellt från 1300-talet, påmålad i omgångar: Gudsmoederikonen från Konevitsa, den med barnets egendomligt bortvända huvud och den vita fågeln i handen. Nu i Valamoklostret

sedan Konevitsaklostret lagts ned av brist på munkar. Men detta möte var bara en av dessa tre dagars många överraskande och spännande upplevelser.

Från den ortodoxa kyrkan helgad åt den helige Nikolaus i Joensuu på förmiddagen den första dagen ända till den stämmingsfulla liturgin i Lintula nunnekloster och besöket i Ortodoxa kyrkomuseet i Kuopio timmarna innan vi flög hem. Och däremellan alltså Nya Valamo, där vi bodde.

Allt kartlades: gamla kyrkan, den nya huvudkyrkan, vinterkyrkan, munkarnas matsal, konserveringsanläggningen (tack Helena Nikkanen, dess chef, själv en upplevelse att möta), den vackra kyrkogården och folkhögskolans ikonverkstad, där konceptet till en utomordentlig ikonostas under arbete redovisades av Pekka Tuovinen. Tack också till honom!

Man kan göra en resa ”till”. Då är målet viktigast. Man kan också göra en resa ”med”. Då är resesällskapet viktigast. Vi som har fått trampa Ulf Abel i hämlarna och kunnat avnjuta den encyklopediska väldighet han förfogar över och som smittats till egna fortsatta studier, vi har lärt oss att vart än Ulf vill ställa kosan är det bara att hänga med. Tack för en mycket trevlig och stimulerande resa, Ulf!

För hela gruppen
Bo Hagskog

BYSANSUTSTÄLLNINGEN I NEW YORK

Vårens utställning *Byzantium: Faith and Power (1261-1557)* på Metropolitan Museum omnämndes i en notis i vårt förra nummer. I *Upsala Nya Tidning* den 7 juli publicerades en presentation av utställningen skriven av Ulf Abel. Han nämner där också den omfattande och vackra katalogen. Vi citerar: ”För vart och ett av de 350 föremålen finns utöver bildåtergivningar i färg av hög kvalitet en beskrivande och förklarande text inkluderande forskningsläge. Till detta kommer ett 15-tal uppsatser skrivna av specialister samt en omfattande bibliografi. Det hela i en yttre form i paritet med objekten.” Det kan här tilläggas att katalogen redan finns på flera svenska bibliotek.

Ny bok

Grigorij Krogh, *Tankar om ikonerna.*

Översättning: Gabriella Oxenstierna. Redaktör: Bo Nordin. Artos, Skellefteå 2004

Grigorij Krogh (1909-1969) föddes i Sankt Petersburg. Efter revolutionen sökte han sig utomlands för att bedriva konststudier, först till Estland och därefter till Paris. Här upptäckte han snart sin fallenhet för ikonmåleri. Som munk i Den helige Andes skete på landsbygden utanför Paris, som han blev trogen livet ut, kom han att utföra enskilda ikoner såväl som ikonostas och fresker både för sitt eget kapell och för kyrkorum också utanför Frankrike.

Efter hans död hittade man diverse anteckningar kring ikoner och ikonmålade som sedermera redigerats och publicerats. Det är en sådan utgåva, egentligen något oklart exakt vilken, som här översatts.

Det rör sig här, för att citera författaren själv, inte om någon ”vetenskaplig undersökning”, utan just om tankar, meditationer, kring ikonen som sådan och kring enskilda ikonteman, där tolkningar enligt traditionen blandas med egna iakttagelser. Mest personliga och intressanta är de två avsnitten behandlande Gud Fadersframställningen och Treenighetsikonen (i form av den s.k. Gammaltestamentliga Treenigheten).

Tyvärr måste man konstatera att utgåvan lider av flera brister. Vissa grekiska och ryska namn förekommer i olika varianter (också oriktiga), i en not hänvisas till Veronikas svetteduk i stället för till Den icke av händer målade Kristus bilden, och när denna ikon förekommer på omslaget kallas den av någon outgrundlig anledning Kristus i sin härlighet. För att nämna några exempel.

Det är trots allt glädjande att dessa texter nu finns på svenska och kanske kan man hoppas på en ny och grundligare redigerad utgåva. Det rör sig verkligen om texter av stort intresse för alla ikonintresserade och outhärliga för dem som själva tar sig an det svåra uppdraget att måla ikoner.

U.A.

IKONSÄLLSKAPET

Årsavgift SEK 200:-, postgiro 121 05 33 - 4
Skriv tydligt namn, adress och ev. e-postadress!

Ikonsällskapets sekreterare: Helena Bodin, Högalidsgatan 38 B,
117 30 Stockholm. helena.bodin@littvet.su.se